

13. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ «ΟΛΥΜΠΙΩΝ»

ι. Η Διάρκεια της Ολυμπιάδας

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν «πεντετηρικοί». Γίνονταν αφού είχαν συμπληρωθεί τέσσερα πλήρη χρόνια και εντάσσονταν στην ημερολογιακή οκταετηρίδα, που ήταν περίοδος οκτώ ετών και η οποία κάλυπτε τη διαφορά των έντεκα και ένα τέταρτο ημερών, που υπήρχε ανάμεσα στο σεληνιακό έτος των τριακοσίων πενήντα τεσσάρων ημερών και στο ηλιακό έτος των τριακοσίων εξήντα πέντε και ένα τέταρτο ημερών.

Οι αρχαίες γιορτές υπολογίζονταν με βάση το σεληνιακό μήνα των είκοσι οκτώ ημερών. Επειδή, όμως, οι εποχιακές εορτές έτσι θα έφθαναν να μετακινούνται και να εορτάζονται αντί το καλοκαίρι το χειμώνα, επινοήθηκαν οι λεγόμενοι εμβόλιμοι τρεις μήνες στα σεληνιακά χρόνια, οι οποίοι εμβόλιμοι αυτοί τρεις μήνες ήταν μοιρασμένοι μέσα στην οκταετία. Η ημερομηνία των άλλων μεγάλων αγώνων καθορίστηκε με βάση την ημερολογιακή αυτή οκταετία. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες τελούνταν την πρώτη πανσέληνο μετά το θερινό ηλιοστάσιο, περίπου στα μέσα του Ιουλίου.

Η διεξαγωγή αλλά και η παρακολούθησή τους το κατακαλόκαιρο γινόταν αφόρητη από τη ζέστη και τα κουνούπια. Ο Αιλιανός διηγείται πως κάποιος Χιώτης μυλωνάς απειλεί τον οκνό βοηθό του, ότι αν δεν αλέθει με προθυμία, θα τον στείλει στην Ολυμπία να παρακολουθήσει τους Αγώνες, γιατί έτσι θεωρούσε ότι θα μάθαινε ο νέος, πως θα πρέπει να καταβάλει προσπάθεια για να βελτιώνεται στον καθημερινό του βίο. Ήταν κοπιαστικό, σύμφωνα με τον κανονισμό, να κάθεται ο θεατής ασκεπής μέσα τον ήλιο για να δει τους Αγώνες. Αλλά το παράδειγμα της προσπάθειας των αθλητών τον αποζημίω-νε τόσο με το θέαμα, όσο και την έμπνευση του αγώνα.

Η τέλεση των «Ολυμπίων» από τα 1^α Ολύμπια, 776 π.Χ., ως τα 24^α Ολύμπια, 684 π.Χ., περιλάμβανε έξι αγωνίσματα, που διαρκούσαν μία μόνο ημέρα. Στα 25^α Ολύμπια, 680 π.Χ., που προστέθηκαν τα αγωνίσματα των αρματοδρομιών, οι ημέρες των αγώνων έγιναν δύο. Στα 37^α Ολύμπια, το 632 π.Χ., πέρασαν στο πρόγραμμα τα αγωνίσματα παιδών και τότε προστέθηκε και τρίτη ημέρα αγώνων. Αργότερα, οι γιορτές των Ολυμπιακών Αγώνων κρατούσαν πέντε ημέρες.

Το διάστημα που μεσολαβούσε από τη λήξη των Αγώνων ως την αρχή του πέμπτου χρόνου, που θα άρχιζαν οι επόμενοι Ολυμπιακοί Αγώνες, έπαιρνε το όνομα «Ολυμπιάς». «Ολυμπιάς» ονομαζόταν και η διάρκεια των εορταστικών ημερών του Ιερού της Ολυμπίας. Οι Ολυμπιάδες χρησιμοποιήθηκαν ως βάση γενικής χρονολόγησης και αντικατέστησαν τις τοπικές χρονολογήσεις, καθώς στην Αθήνα χρονολογούσαν με τους επώνυμους άρχοντες,

στο Ἄργος με τις ιέρειες του ναού της Ἴρας και στη Σπάρτη με τους Εφόρους, τους ἐπόπτες, που ἦταν συνολικά πέντε ἀνώτατοι ἀρχοντες στην ἀρχαία Σπάρτη.

Κάθε Ολυμπιάδα ἐπαιρνε το ὄνομά της ἀπὸ το νικητὴ σταδιοδρόμο και τον ἀύξοντα ἀριθμὸ της με βάση τα 1^α Ολύμπια, που εἶχαν γίνεи το 776 π.Χ. Ὡς πρώτη θεωρήθηκε αὐτή η Ολυμπιάς, που εἶχε καταγράψει ὡς νικητὴ τον Ηλείο Ολυμπιονίκη Κόροιβο. Ἐτσι, η τετραετία της 1^{ης} Ολυμπιάδας ονομάστηκε και «Ολυμπιάς του Κοροίβου».

Η ἀριθμηση ἐγινε ἀπὸ τον Ηλείο σοφιστὴ Ἰππία γύρω στο 400 π.Χ., μέσα ἀπὸ τα ἀρχεία του Ἱεροῦ ἀλλὰ και τις προφορικές παραδόσεις. Ἀργότερα, ο Ἀριστοτέλης, ο Ερατοσθένης, ο Φλέγων ἀπὸ τις Τράλλεις και ο Ἰούλιος Ἀφρικανὸς συμπληρώνουν τον κατάλογο του Ἰππία με τις Ολυμπιάδες των ἐπόμενων αἰώνων.

ii. Ο Νόμος της Ἱερῆς Ἐκεχειρίας

Η λέξη «ἐκεχειρία», «ἔχω-χεῖρ», σημαίνει διακοπὴ των εχθροπραξιών, ἀνακωχή. Ἦταν ἕνας θεσμὸς, που προέβλεπε την ἀναστολή των εχθροπραξιών για ἕνα καθορισμένο χρονικό διάστημα, το οποίο ἀρχιζε με την ἀναγγελία των Ἀγώνων. Ο θεσμὸς αὐτὸς καθιερώθηκε με την «ἰερὴ συνθήκη» ἀνάμεσα σε τρεις βασιλεῖς: τον Ἴφιτο των Ηλείων, τον Κλεοσθένη των Πισατῶν και τον Λυκούργο της Σπάρτης.

Οι σπονδοφόροι μετέφεραν το μήνυμα της «ἐκεχειρίας» ὥστε να πρυτανεύσει ὅ,τι εἶναι καλὸ και ευγενικό στην ἀνθρώπινη φύση. Στην ἀρχὴ η ἐκεχειρία διαρκούσε ἕνα μήνα και ἀργότερα τρεις μήνες. Ὀρισμένοι ἀναφέρουν και το διάστημα των δέκα μηνῶν. Κατὰ το διάστημα της ἐκεχειρίας, η κυκλοφορία των ἀθλητῶν, των συγγενῶν και των προσκυνητῶν ἀπὸ την μια πόλη-κράτος στην ἄλλη ἦταν ἐλεύθερη και ἀκίνδυνη. Οἱ φίλαθλοι μπορούσαν να ταξιδέψουν ἀφοβα, για να δουν τους πολυθρύλητους ἀγῶνες και να ἐπιστρέψουν στην πατρίδα τους με ἀσφάλεια.

Χάρη στο θεσμὸ της «ἐκεχειρίας» το Ἱερό της Ολυμπίας ἀπέκτησε μεγάλη φήμη και κύρος. Με το θεσμὸ της ἐκεχειρίας οἱ Ηλείοι διατηρούσαν ἐπὶ μακρὰ διαστήματα την περιοχὴ τους ἔξω ἀπὸ τους πολέμους, ἐξασφαλίζοντας την εἰρηνική δραστηριότητα των «Ολυμπίων» και την πρόοδο του τόπου τους. Ο Πολύβιος ἀποδίδει στην «ἐκεχειρία» την ευημερία της Ηλείας ὡς τον 5^ο π.Χ. αἰῶνα.

Η προκήρυξη των Ἀγώνων γινόταν με τους «σπονδοφόρους», τους πολίτες της Ηλείας, που στεφανωμένοι με κλαδιά ἐλιάς και με το ραβδί του κήρυκα στο χέρι διαλαλούσαν ἀπὸ πόλη σε πόλη, σε ὅλο τον Ἑλληνισμό το μήνυμα της «ἰερῆς ἐκεχειρίας», για την οποία οἱ ἴδιοι ἦταν ἐγγυητές.

Κατά την «έκεχειρία» σταματούσε κάθε εχθροπραξία και επιτρεπόταν ελεύθερα η κυκλοφορία στη χώρα της Ηλείας, που κηρυσσόταν ουδέτερη και απαραβίαστη. Όσοι επρόκειτο να παρακολουθήσουν ή να συμμετέχουν στους Αγώνες, περνούσαν ελεύθερα ακόμη και από χώρες με τις οποίες η πατρίδα τους βρισκόταν σε πόλεμο. Επίσης, απαγορευόταν αυστηρά η είσοδος στην Ηλεία οπλισμένου ή ομάδας στρατού. Ακόμη, δεν εκτελούνταν οι θανατικές ποινές. Στο σύνολο της μακρόχρονης ιστορίας των 1.200 περίπου χρόνων των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων, ήταν ελάχιστες οι φορές που παραβιάστηκε η ιερή «έκεχειρία».

Από τον 3^ο μ.Χ. αιώνα, η σημασία των Αγώνων των Ελληνικών Ιερών μειώνεται και το θρησκευτικό τους νόημα έχει πλέον χαθεί. Την «Ιερή Έκεχειρία» αντικατέστησε η «Pax Romana», οι δε αυτοκράτορες προτιμούσαν τα δικά τους αθλήματα.

Στις μέρες μας, με την εισαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στην τέταρτη χιλιετία της τέλεσής τους και καθώς ο θεσμός είναι παγκόσμια ακμαίος, μπορεί να επικρατεί πλέον η εφαρμογή της «παγκόσμιας έκεχειρίας» κατά την τέλεση τόσο των Ολυμπιακών, όσο και των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων.

Τα νιάτα όλης της γης καταπιάνονται δυναμικά στα Ολυμπιακά Αγώνισματα και έχουν τη χρυσή ευκαιρία να αναδειχθούν ως ακμαία άτομα και ως άξιοι πολίτες της ειρηνικής γενέτειράς τους, αποτελώντας τα τέλεια πρότυπα προς μίμηση της νεολαίας όλης της υδρογείου.

Οι δε πόλεις όπου διεξάγονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες, έχουν την καλή τύχη της Αρχαίας Ολυμπίας, όπου μέσα από το θεσμό της έκεχειρίας εξασφαλίζεται η ειρηνική δραστηριότητα των Ολυμπιακών Αγώνων και η πρόοδος του τόπου.

Ευχή του προέδρου της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, κ. *Juan Antonio Marqui de Samaranch*, προεδρία από 1981-2001, ήταν: “Οι πόλεις που έχουν τελέσει Ολυμπιακούς Αγώνες και έχουν φωτισθεί με την Ολυμπιακή Φλόγα, να μένουν για πάντα Ολυμπιακές πόλεις με άσβεστη τη φλόγα για την ειρήνη και τη δημιουργία, κατά το πρότυπο της Λωζάνης, της Παγκόσμιας Ολυμπιακής Πρωτεύουσας”.

iii. Οι Φίλαθλοι Θεατές των «Ολυμπίων»

Οι θεατές των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων έφθαναν στην Ολυμπία να θυσιάσουν στους θεούς και να παρακολουθήσουν τους αθλητές να αγωνίζονται. Ξεκινούσαν από τις μακρινές ελληνικές πόλεις, όπως την Κυρίνη, τον Κιμμέριο Βόσπορο, τη Μεγάλη Ελλάδα και τις Μικρασιατικές πόλεις, για να χαρούν το αξιοθαύμαστο θέαμα της αρχαιότητας. Οι εύποροι ταξίδευαν με άμαξες ή έφιπποι, ενώ ο πολύς κόσμος περπατούσε ως την Ολυμπία.

Με κάθε μέσο της εποχής συγκεντρώνονταν στην κοιλάδα του Αλφειού οι ποιητές, οι φιλόσοφοι, οι πολιτικοί, οι τύραννοι και οι απλοί πολίτες. Όλοι είχαν εξίσου το δικαίωμα να παρακολουθήσουν τους αγώνες, ακόμη και οι βάρβαροι και οι δούλοι, με εξαίρεση τις παντρεμένες γυναίκες. Οι Ηλείοι οργάνωναν τους Αγώνες με σοβαρότητα και προσοχή. Το κατάλυμα του πλήθους για τις λίγες εκείνες ημέρες ήταν κοντά στις όχθες, στη γνήσια φύση της κοιλάδας του Αλφειού. Κάτω από τη δροσιά της σκιάς των δέντρων έβρισκαν προστασία από τον ήλιο του Ιουλίου και γίνονταν ένα με τον έναστρο ουρανό.

Οι «θεωρίες», οι επίσημες αντιπροσωπείες από διάφορες πόλεις έστηναν τις σκηνές και τις απαραίτητες εγκαταστάσεις για τα άλογα, που θα έτρεχαν στις αρματοδρομίες και στις ιπποδρομίες. Έφθαναν εφοδιασμένοι με τα τρόφιμά τους. Τα βράδια άναβαν φωτιές, γύρω από τις οποίες κάθονταν και έτσι προστατεύονταν από την υγρασία και τα έντομα. Οι κοντινές πηγές και τα πολλά πηγάδια, που υπήρχαν, κοντά στους αγωνιστικούς χώρους κυρίως, κάλυπταν τις ανάγκες των χιλιάδων των επισκεπτών σε νερό, ώς την κατασκευή του μεγάλου υδραγωγείου από τον Ηρώδη τον Αττικό.

iv. Η Εξαίρεση των Γυναικών

Ός σήμερα, ανεξήγητη μένει ακόμη μια αυστηρότατη διάταξη, που απαγόρευε στις γυναίκες να μπαίνουν στο Στάδιο για να παρακολουθούν τους Αγώνες. Ακόμη και στην Άλτη προβλεπόταν η απαγόρευση της εισόδου των γυναικών κατά τη διάρκεια των Αγώνων, ενώ το πιο παράδοξο είναι, ότι αυτό δεν ίσχυε για τις νέες κοπέλες.

Ο Πausanias μάς λέει: «Παρθένους δὲ οὐκ εἴργουσι θεάσθαι»: οι νέες κοπέλες δεν αποκλείονται να παρακολουθούν. Μας φαίνεται παράδοξο, που οι νομοθέτες της εποχής το έκριναν έτσι, δηλαδή να επιτρέπεται η θέα των σκληρών αγωνισμάτων στις ανύπαντρες κοπέλες και να απαγορεύεται στις μητέρες τους κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Η είσοδος των γυναικών στην Άλτη ήταν ελεύθερη σε εποχές εκτός των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η ιέρεια της Δήμητρας Χαμύνης ήταν η μόνη ανάμεσα στις γυναίκες, που είχε το τιμητικό αξίωμα από τους Ηλείους να παρακολουθεί κάθε τέσσερα χρόνια τους Αγώνες μέσα στο Στάδιο, καθισμένη πάνω στο βωμό, που βρισκόταν αντίκρυ στους θόκους των Ελλανοδικών. Έτσι, η Ρηγίλλα, η γυναίκα του Ηρώδη του Αττικού, που ευεργέτησε την Ολυμπία με την κατασκευή του υδραγωγείου, εκλέχθηκε από τους Ηλείους ιέρεια της Δήμητρας Χαμύνης, για να μπορέσει να μπει στο Στάδιο και να παρακολουθήσει τους Αγώνες.

Ο Πausanias μάς λέει ακόμη, ότι οι γυναίκες που θα τολμούσαν να πα-

ραβρεθούν στους αγώνες ή έστω και να περάσουν τον Αλφειό ποταμό κατά τις ημέρες των Αγώνων, παραβαίνοντας το νόμο είχαν την αυστηρή τιμωρία να γκρεμίζονται από τους ψηλούς και απόκρημνους βράχους του όρους Τιπαιού, απ' όπου τις έριχναν οι Ηλείοι.

Η Καλλιπάτειρα, η κόρη του Ολυμπιονίκη Διαγόρα, που ήταν κόρη, αδελφή, θεία και μητέρα Ολυμπιονικών, ήταν η μόνη γυναίκα, που αφού παραβίασε το νόμο δεν τιμωρήθηκε. Ο Διαγόρας είχε τρεις γιούς, τον Ακουσίλαο, τον Δαμάγητο και τον Δωριάα, δύο κόρες, τη Φερενίκη και την Καλλιπάτειρα και δύο εγγονούς. Η Φερενίκη είχε γιό τον Ευκλέα και η Καλλιπάτειρα τον Πεισίροδο. Όλοι τους ήταν λαμπροί αθλητές και Ολυμπιονίκες.

Πριν τα 94^α Ολύμπια, το 404 π.Χ., ο άντρας της Καλλιπάτειρας πέθανε και η ίδια ανέλαβε την ιδιαίτερη φροντίδα να προετοιμάσει και να φέρει το γιό της να αγωνιστεί στα «Ολύμπια». Ντύθηκε άντρας και μπήκε στο Στάδιο ως γυμναστής. Όταν ο γιός της, Πεισίροδος, νίκησε στην πυγμή παίδων, η Καλλιπάτειρα όρμησε στο στίβο, πηδώντας το περίφραγμα που είχαν για τους γυμναστές. Έτσι αποκαλύφθηκε η μάννα. Τιμώντας τον πατέρα της, τα αδέρφια της, τον ανιψιό και το γιό της, οι Έλληνοδίκες δεν την τιμώρησαν και την άφησαν ελεύθερη.

Μετά απ' αυτό το γεγονός και πλέον από τα 98^α Ολύμπια, το 388 π.Χ., θεσπίστηκε και νέα διάταξη του κανονισμού, που επέβαλε να μπαίνουν γυμνοί στο Στάδιο και οι γυμναστές κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Ο Λορέντζος Μαβίλης εμπνεύστηκε από τον ενθουσιασμό, το θάρρος και την τόλμη της Καλλιπάτειρας, που αφήφισε την αυστηρή διάταξη για

8

8 Δρομέας του αρχαίου αγωνίσματος των «Ηραίων», που αντιστοιχεί στα σημερινά 200 μέτρα γυναικών.